

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

*Присвячено 215-річчю заснування
ХНПУ імені Г.С. Сковороди*

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
22 ЛИСТОПАДА 2019 РОКУ**

ХАРКІВ – 2019

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 05.11.2019 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 22 листопада 2019 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. 145 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019.

© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2019.

© Васильєва М.П., 2019.

ЗМІСТ

Тези науково-педагогічних працівників і фахівців соціальних інституцій.....	8
Васильєва М.П. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРА СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА».....	8
Кабусь Н.Д. ПОТЕНЦІАЛ РІЗНИХ ВИДІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП.....	9
Костіна В.В. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО РОБОТИ З ВРАЗЛИВИМИ КОНТИНГЕНТАМИ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	11
Подберезський М.К. РОЛЬ І МІСЦЕ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	13
Рассказова О.І. ОСВІТА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОГО РЕАБІЛІТУВАННЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	14
Рижанова А.О. ДИНАМІКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЧОЛОВІЧОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.....	16
Романова І.А. СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНІ ГРОТЕКИ.....	17
Сайко Н.О. ВИХОВНІ АКЦЕНТИ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	18
Фомін В.В. ІСТОРИКО-ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАПРЯМІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ СУСПІЛЬНОЇ ОПІКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	20
Бистрицька Н.В., Кіршмар А.Г. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЯК ВАЖЛИВА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	22
Буйницька М.М. АКТУАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США.....	23
Василенко О.М. МЕТОДИ КОНСУЛЬТУВАННЯ З ОПОРОЮ НА СИЛЬНІ СТОРОНИ ПІДЛІТКІВ.....	24
Виноградова О.В. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ЦЕНТРІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	26
Гричанюк М.В. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ.....	27
Єсіна Н.О. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ІНТЕГРОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	30

4. Орлов Ю. М. Оздоровляющее (саногенное) мышление / Орлов Ю. М. ; сост. А. В. Ребенок. – 2-е изд. испр. – Москва : Салдинг, 2006. – 96 с. – (Серия «Управление поведением»).
5. Сычов О. А. Психология оптимизма : учеб.-метод. пособ. к спецкурсу / О. А. Сычов ; Бийский пед. гос. ун-т им. В. М. Шукшина. – Бийск: БПГУ им. В. М. Шукшина, 2008. – 69 с.
6. Keyes C. L. M. The mental health continuum: From languishing to flourishing in life / C. L. M. Keyes // Journal of Health and Social Behavior. – 2002. – Vol. 43. – P. 207–222.

Фомін В.В.

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії і методики мистецької освіти та
диригентсько-хорової підготовки вчителя

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ІСТОРИКО-ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАПРЯМІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ СУСПІЛЬНОЇ ОПІКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Процес інтеграції України в європейський та світовий простір актуалізує проблему опіки й піклування дітей та молоді як одну з основних ознак правової демократичної держави. Головним показником соціального благополуччя будь-якої держави є її ставлення до найменш захищених верств населення, у першу чергу – до дітей-сиріт, тих, хто залишився без батьківської опіки або зазнав жорстокості в соціумі, належить до категорії неповнолітніх злочинців, соціальних сиріт, дітей з особливими потребами. Нажаль, не зважаючи на прийняття низки державно-освітніх документів (Національна програма «Діти України», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей», «Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року» та н..) в Україні чисельність дітей, що потребують опіки та піклування, залишається досить високою.

У рамках висвітлення перспектив актуалізації прогресивних педагогічних ідей і ціннісного досвіду організації діяльності закладів суспільної опіки дітей та молоді XIX століття в сучасних умовах потрібно звернути увагу на деякі проблемні аспекти, які були актуальні в минулому, проте залишаються невирішеними й до сьогодні. До цих проблемних аспектів ми відносимо: *питання усиновлення, проблему жебрацтва й безпритульності, організацію допоміжних шкіл, класів для запровадження «інклюзивної освіти» та н..*

Так, протягом XIX століття турбота про дитину-сироту носила переважно моральний аспект, ніж матеріальний. Це підтверджується літературно-педагогічними й публіцистичними працями (Л. Толстой «Сироти», «Чим люди живі», «Три дні в селі», «Сила дитинства»; В. Короленко «Діти підземелля», «Сліпий музикант»; І. Котляревський «Та йшов козак з Дону», «Гомін, н. н по діброві» та н.), де акцентується увага на милосердність до дітей-сиріт, безпритульних, малозабезпечених; розповідається про всиновлення й виховання дітей-сиріт не за ради грошей, а з позиції християнської моралі, розвиненого почуття турботи про ближнього, незважаючи на особистісні складні життєві обставини; вказується на певні проблеми в організації сімейних форм улаштування дітей-сиріт, коли таких вихованців використовували у якості робочої сили, а опікунським сім'ям виплачували значні кошти на утримання й виховання підопічних тощо.

Сьогодні значна увага приділяється також організації сімейних форм улаштування дітей-сиріт та дітей, що залишились без батьківської опіки, зокрема, через створення приватних сімейних будинків. Проте їх кількість вважається недостатньою для улаштування всіх нужденних дітей. Причиною стає як грошовий дефіцит підтримки таких установ з боку

держави, оскільки на кожну дитину виплачується всього «не менше за встановлений прожитковий мінімум для осіб відповідного віку» [3, с. 10], так і моральний – люди не завжди охоче розглядають проблему опікунства та патронування, зокрема, через недосконалість нормативно-правової бази. Так, згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання батькам-вихователям додаткових соціальних гарантій» (від 7.05.2016 за № 1366-VIII) [395] право опікунства закріплюється лише за одним із батьків-вихователів, а також уточнено, що зазначеним видом відпустки (до 3-х років) може скористатися лише один із батьків-вихователів [3, с. 11]. Водночас причиною гальмування програми створення й розширення мережі дитячих будинків сімейного типу стає і відсутність належних житлових умов, а також суто психологічний страх перед можливими проблемами з прийомними дітьми.

Розглядаючи проблему жебрацтва й безпритульності з числа дітей, зазначимо, що вона зумовлена різними факторами (економічні, соціальні, політичні). Одним із дієвих засобів у ХІХ столітті вважалася заборона давати милостиню безпосередньо до рук жебраків – тільки через касу церкви, благодійних товариств чи на користь закладів суспільної опіки, оскільки саме ці соціальні інститути мали можливість вести кошторис і звітувати про засоби надання допомоги нужденним [5].

Виходячи з цього, рекомендовано надавати допомогу безпосередньо на рахунок шкіл-інтернатів, спеціалізованих дитячих установ, а також надійним товариствам, які доказали свою турботу про дітей, неспроможних людей похилого віку, інвалідів, поранених тощо.

У змісті організації допоміжних шкіл та додаткових (змішаних) класів для запровадження «інклюзивної освіти» зазначимо, що спроба держави відкрити на початку ХХ століття змішані класи, де одночасно навчалися б та виховувалися «нормальні» дітьми разом з тими, що мають психофізичні розлади не набула певної підтримки серед громадськості. Насамперед, через відсутність методики одночасного навчання «здорових» дітей та з відхиленнями; незадоволення батьків «здорових» дітей, котрі були змушені пристосовуватись до незвичної поведінки так званих «особливих» дітей, зокрема, через постійне перебування на уроці tutora (наставника-няні, мати, бабусі, або іншого члена родини); наявність великої кількості учнів у класі на одного вчителя; недостатню кількість фахівців, оскільки діти з особливими потребами повинні мати постійний нагляд зі сторони не тільки педагогів, але й спеціалізованих лікарів, психіатрів, соціальних працівників, що важко зробити в умовах звичайної загальноосвітньої школи; невідповідність обладнання в кожному класі, облаштування додаткових місць.

На наше переконання, сьогодні треба узгодити контингент тих дітей, що мають право на отримання освітніх послуг в умовах загальноосвітнього закладу, оскільки не всім дітям з особливими потребами можна надати якісну освіту. З цього приводу вже на початку ХХ століття видатний лікар, педагог, дефектолог В. Каченко прилюдно засуджував, вказуючи на приклад Харківського міського училища, де були організовані такі «експериментальні» класи, кількістю по 30 учнів, які мали певні вади порушення розвитку інтелекту, або були зібрані з тих, хто належав до педагогічно-занедбаних дітей. «Це є ігнорування принципів індивідуального і диференційованого навчання учнів цього класу, особливо в умовах того, що заклад призначений для дітей з нормальним психологічним розвитком», вказував лікар-педагог [4, с. 42]. Водночас Д. Дриль пропонував увести в усі освітньо-виховні заклади посаду висококваліфікованого лікаря, а не тільки фельдшера, який був би повноправним членом педагогічної ради та, «виконуючи вказівки точної науки», брав би активну участь у вирішенні всіх виховних питань [1, с. 351].

Таким чином, протягом ХІХ – початку ХХ століття в теорії і практиці організації діяльності вітчизняних закладів суспільної опіки дітей та молоді відбувались значні позитивні зміни, що були спрямовані на ефективний пошук форм і методів виховання дітей-сиріт, безпритульних, надання гідної медико-реабілітаційної допомоги нужденним. На визначений нами період поступово складалась новаторська, як на той час, освітньо-виховна система, практична цінність якої полягала у врахуванні цілісного комплексу методів впливу

на особистість: знання характеру кожної дитини, формування її моральної поведінки, надання можливості отримати професійні навички завдяки врахуванню вікових, індивідуальних, фізичних та психологічних здібностей, здійснення педагогічного супроводу на протязі всього перебування дитини в закладі та створенню в його стінах сімейної, святкової атмосфери. Вважаємо запропоновані нами напрями організації діяльності закладів суспільної опіки дітей та молоді в Україні XIX – початку XX століття корисними для використання в умовах сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Дробнис Я. Задачи борьбы с беспризорностью к десятилетию Октябрьской революции. *Друг детей*. 1927. №10. С. 2–8.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми: Закон України від 26.01.2016 № 936-VIII. Київ: *Відомості Верховної Ради України* (ВВР) URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/law/show/936-19>

3. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за принципом «гроші ходять за дитиною». *Звіт рахункової палати України від 21.03.2017 № 7-3*. Київ : Рахункова палата України. URL : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751789/zvit_7-3_2017.pdf?subportal=main

4. Супрун М.О. Державна опіка над дітьми-сиротами з особливими потребами (кінець XIX – початок XX ст.). *Юридична психологія та педагогіка*. Київ, 2009. №02. С. 40–47.

5. Ульянова Г. Н. Благотворительность и призрение в России: от императрицы Екатерины до наших дней. *Научная жизнь / Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет*. URL : <http://pstgu.ru/news/life/science/2012/03/16/36187/>

Бистрицька Н.В., Кіршмар А.Г.

соціальні педагоги, вихователі-методисти

КЗ Харківський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Гармонія»

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЯК ВАЖЛИВА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Соціалізація – це проблема, яка пов’язана з удосконаленням суспільних відносин. Дуже часто соціалізацію розглядають з позицій розвитку особистості. Цей підхід переплітається з філософським і психологічним до визначення сутності соціалізації.

Будь-яке виховання є важливою функцією будь-якого суспільства і складається з впливів на поведінку вихованця, впливу оточуючого середовища як необхідної умови становлення особистості.

Виховання нерозривно пов’язано з численними проявами життя, тому його цілі, зміст та засоби повинні враховувати соціальним відносини та потреби суспільства. Для життя в суспільстві, вихованцям необхідно прищеплювати йому необхідні норми поведінки.

Процес виховання є закономірним і послідовним. На думку багатьох психологів, головним його елементом є педагогічна взаємодія.

Цей процес передбачає обмін теоретичними та практичними навичками і насамперед духовними цінностями.

Метою виховного процесу є передача новим поколінням основних принципів та ціннісних орієнтацій.

Важливою складовою є сім’я. Виховуючись у сім’ях, де батьки ведуть асоціальний спосіб життя, зловживають спиртними напоями, палять, діти намагаються наслідувати матір чи батька, часто не усвідомлюючи про наслідки негативної поведінки. Тому дуже важливо з метою профілактики пияцтва, тютюнопаління, наркоманії постійно проводити заняття, спрямовані на формування потреби здорового способу життя, залучати дітей до занять спортом (ігри у футбол, настільний теніс, катання на ковзанах, шахи та шашки, стрибки зі